

GELA

Grup Estudi de
Llengües
Amenaçades
(GELA)
94 Articles

Els abusos, com les desgràcies, no vénen mai sols

El que cal justificar –i resulta força injustificable– és tota la violència que s'aplica a destruir llengües

Segurament el que ha tingut més ressò de les sessions de la comissió parlamentària d'investigació sobre la pederàstia a l'Església ha sigut el retret d'un dels testimonis, Josep Maria Garrigós, perquè alguns diputats, en comptes d'escoltar-los, miraven el mòbil. Tant de bo el toc d'atenció serveixi perquè ens hi posem tots, a escoltar. Perquè el que de debò interessa és saber de quina manera el franquisme va utilitzar l'Església per imposar un règim nacionalcatòlic que corcava fins a l'últim racó de la vida de la gent i permetia una impunitat i uns

abusos tan esgarrifosos contra els més febles que quan ho sents et sembla mentida el grau de crueltat i d'hipocresia a què pot arribar una persona. I el que fa més vergonya és que això va durar fins a la meitat de la dècada dels vuitanta! El nefast i criminal Patronato de Protección de la Mujer, un òrgan que es dedicava a buscar noies "esgarriades" i a internar-les en centres religiosos, no es va abolir fins l'any 1984!

Casualment, una diputada que sí que escolta, la Dolors Sabater, en parlar amb diferents testimonis es va fixar que, entremig de tota mena

d'abusos (sexuals, psicològics, físics...), també hi treia el cap la repressió lingüística.

Sí, esclar, tothom sap que el franquisme va perseguir les llengües. Però, d'una banda, ja fa temps que van començar a sortir revisionismes ("l'any no-sé-què ja es va publicar un llibre en català", "en realitat no hi havia cap llei que prohibís el català", etc.), i de l'altra, la idea abstracta de la persecució és molt menys corprenedora que els fets concrets, aquells que afecten directament una persona. El règim franquista va fer desaparèixer de l'espai públic totes les llengües que no fossin el castellà, però a més –sobretot– va aconseguir normalitzar aquesta desaparició fins al punt que les generacions nascudes sota aquella dictadura en general ni tan sols hi vèiem res d'estrany.

En parlo amb la Maria Forns, una dona que va patir reclusió forçosa durant un any, entre 1972 i 1973, en un reformatori barceloní de les Adoratrices. Aquells interns estaven pensats per "corregir" i "reeducar" les noies que no acabaven de ser "com cal", i com a tals, aplicaven un autèntic règim concentracionari amb diverses tècniques de despersonalització: prohibit tenir cap objecte personal (ni llibres, ni roba, ni res); prohibit establir llaços afectius, de complicitat i de solidaritat amb les companyes (quan això passava, s'esdevenia ràpidament un trasllat); control exhaustiu de la correspondència personal; ni un moment d'intimitat, explotació laboral... I, naturalment, prohibit sortir d'allà. Fins i tot medicació obligatòria. Als casos considerats recalitrants se'ls podia arribar a diagnosticar esquizofrènia i enviar-les a un psiquiàtric.

Pregunto a la Maria si les castigaven per parlar català, si hi havia

repressió lingüística explícita. Contesta que no se'n recorda. Sap que el català estava prohibit, i també que quan no les veia ningú, el parlaven. Però estava tan assumit i era tan normal que tota la vida pública a l'internat es fes en castellà, que ni tan sols calia castigar. O potser és que els càstigs eren tan freqüents i aleatoris que la llengua només n'era una raó més. A ningú se li acudia escriure una carta en català, o dirigir-se a una monja en aquesta llengua. Potser ni tan sols calia una norma escrita amb la prohibició, així ara n'hi ha que poden negar-la. D'altra banda, la dispersió era molt habitual, t'enviaven a un centre lluny del teu entorn, també lingüístic, i així ni que volguessis no tenies gaires oportunitats de parlar la teva llengua.

En canvi, en Joan Sisa sí que se'n recorda, de la repressió lingüística directa. En el seu cas, a Llars Mundet, una institució gestionada pels salesians. Hi va entrar el 1967, i explica que si un professor et sentia parlar en català, es treia una pastilleta de sabó de la butxaca, t'agafava pel clatell, te la ficava a la boca per força i després t'enviava a rentar-te-la. Un procediment anàleg si el que deies eren paraulotes. Als reincidents els aplicaven altres menes de càstigs, habituals: hores del pati de cara a la columna, tot un dia sense poder parlar i coses així (explica coses molt més grosses, que [es poden sentir](#) a la compareixença que va fer al parlament, juntament amb altres testimonis). Diu en Joan que era la llengua, i també tot el que fos català. Alguna vegada els deixaven veure per la televisió el partit Barça-Madrid. Un cop que el Barça va fer un gol, ell va fer un salt d'entusiasme, i immediatament li va caure un clatellot immens.

A la Consuelo García del Cid (autora

de llibres imprescindibles sobre el tema, com ara *Las desterradas hijas de Eva*) la van tancar en un internat a petició de la mateixa família, i per fer-ho la va drogar el metge que la coneixia de tota la vida. La Consuelo vivia a Barcelona, però la van enviar a Madrid, i més endavant a altres llocs. No cal dir que les llengües hi estaven prohibides. No només el català, o el galleg: qualsevol llengua que no fos el castellà (ella recorda el cas d'unes franceses). Al capdavall, poder parlar amb una llengua incomprendible per aquells que pretenen exercir un control absolut sobre la teva persona és una fantàstica vàlvula d'escapament. Ni que sigui per esbafar-se i poder insultar impunement qui et maltracta, empresona i despersonalitza. O per preparar la fugida (almenys una vegada la Consuelo ho va aconseguir; la Maria també ho va intentar, però la va denunciar una companya. Si en voleu sentir uns testimonis més detallats, [podeu recuperar la taula rodona](#) que es va fer al Born el 31 de gener de 2023).

També aquests dies va ser a Barcelona la Yásnaya Aguilar, una lingüista i activista mixe (pronunciat *mikhe*, com una jota castellana, però de fet l'etnònim propi és *ayuukjä'äy*), que enmig d'unes interessantíssimes conferències va esmentar els càstigs i les humiliacions que va rebre de petita a l'escola per parlar la seva llengua. Però també la desautorització, ja a la universitat, per parlar el castellà del seu poble, perquè no era el castellà com cal: la qüestió és sempre tenir un pretext per a la discriminació. Mai no seràs com ells, sobretot si els vols imitar, perquè aleshores et podran jutjar amb les seves regles. Per això han de denigrar el que no poden posar en una escala on sempre se situen al capdamunt.

Un dels seus articles es titula

“Hablar como acto de resistencia”. M'hi feien pensar els comentaris sobre la resistència a la brutal repressió dels reformatoris que expliquen les víctimes d'aquell sistema terrible, malgrat la increïble indefensió a què estaven sotmeses, la il·limitada impunitat de monges i capellans i l'eficàcia contrastada dels mètodes d'aniquilació de la personalitat. Reservar-se un espai simbòlic propi, quan la revolta oberta no és possible, et pot salvar la salut mental. No és casualitat que d'entrada es prohibissin tots els objectes personals, coses a les quals transfereixes identitat. Ara bé, et poden prendre la roba i els llibres molt fàcilment. Però el que tens dins del cap no és tan fàcil. La Consuelo, el Joan, la Maria i tota la resta de testimonis demostren que no els ho van poder prendre, i ho fan denunciant el que van patir, explicant-ho, assenyalant-ne els culpables. I si el que volien eren arrabassar-te la llengua, la Yásnaya demostra –parlant escrivint i ensenyant mixe cada dia– que no se'n van sortir.

Aquest any és el vint-i-cinquè aniversari del [Centre de Recerca en Lingüística i Comunicació](#) (per molts anys, CUSC!), i per celebrar-ho hi ha [diversos actes](#) previstos. El dia 15 de maig es va fer una taula rodona amb representants de diverses entitats i una pregunta: per què defensem la diversitat lingüística? Es van esmentar moltes raons, i una de recurrent va ser que no calen raons, perquè la diversitat és intrínseca al llenguatge humà. I, com diu la Yásnaya, parlar una llengua minoritzada “diu al món que, malgrat les multes, malgrat les garrotades, malgrat els cops de vara a la mà i els càstigs físics, encara ens estimem més fer operacions matemàtiques pensades en la nostra llengua. [...] Parlar una llengua indígena, en les presents circumstàncies, és habitar un territori cognitiu que encara no ha

sigut conquerit, almenys no del tot. Escapem-nos a aquests territoris, habitem-los”. El que cal justificar –i resulta força injustificable– és tota la violència que s’aplica a destruir llengües.

Molta gent dirà que la repressió lingüística no és res comparat amb els maltractaments, les tortures, l’explotació i els abusos sexuals que van patir totes aquelles criatures (i no tan criatures) als reformatoris i internats de la por (títol d’aquest [documental](#) inoblidable). I que això passava arreu d’Espanya i al marge de la llengua de cadascú. Però no és casualitat que, quan era el cas, també es reprimís la llengua. Els abusos, com les desgràcies, no vénen mai sols. Per això també defensar les llengües no pot ser només això. Ha de ser defensar un espai i una història. La dignitat de les persones, l’autonomia personal i col·lectiva. L’equitat. A vegades, defensar la terra, fins i tot la vida.

Des de fa uns anys s’han començat a denunciar aquells centres de terror. Igualment, hem sabut de les fosses comunes trobades als internats per a criatures indígenes del Canadà, però també hi havia aquesta mena d’institucions als Estats Units o a Austràlia. Sempre reconeixem aquestes coses massa tard, perquè segur que ara mateix passen coses semblants en algun lloc del món. I l’excusa sempre és que es tracta de persones culpables: de ser pobres, indígenes, homosexuals, rebels, pecadores, heretges, antipatriotes, que no parlen com toca... Persones que cal “corregir”. Exactament el contrari del que vol dir acceptar la diversitat. També la lingüística.

Pere Comellas és membre del Grup d’Estudi de Llengües Amençades (GELA).